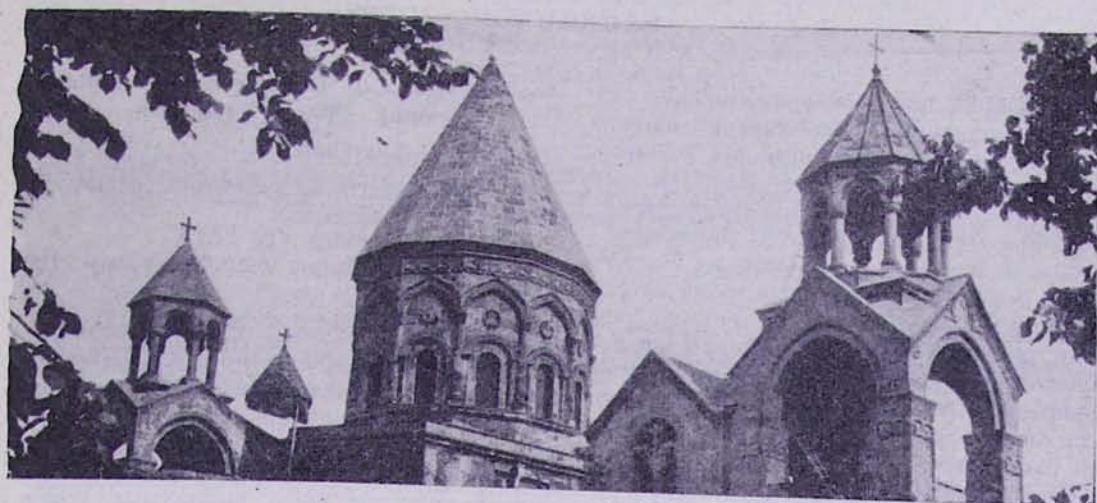

Ա. Կ Ն Ա Ր Կ

Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻՆ ՀԱՏՈՒԿ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Երանաշնորհ Գևորգ Դ Հայոց Հայրապետի անունը ոսկե տառերով է արձանագրված ոչ միայն հայ դպրոցի պատմության մեջ իր հիմնած Գևորգյան ճեմարանով, այլ նաև հայ եկեղեցական երաժշտության պատմությանը մատուցած իր ծառայությամբ: Արդարև, մեծ է նրա երախտիքը ս. Էջմիածնում մեր հոգևոր երգերի և շարականների եղանակները հայկական ձայնանիշերով գրառման գործը կազմակերպելու ասպարեզում:

Գևորգ Դ կաթողիկոսի ինչպես երաժշտական, այնպես էլ պատմական արժեք ներկայացնող այդ ձեռնարկի իրականացման շնորհիվ այսօր մենք ունենք ոչ միայն հագարից ավելի ձայնագրված հոգևոր ճշգրիտ եղանակներ, այլ նաև այդ ձայնագրությունների միջոցով ամբողջական պատկերացում ենք կազմում այն մասին, թե ինչ վիճակում են եղել այդ եղանակները 19-րդ դարի երկրորդ կեսերին:

Երաժշտագետ Հայրապետի ազգօգուտ այդ ձեռնարկը, անկասկած, փրկեց մեր հոգեվոր երգարվեստի հարուստ ժառանգությունը խաթարումից և կորստից:

Իրավամբ, 1875 թ. տպագրված ձայնագրյալ շարակնոցի սուսաբանում տրված բնորոշումը իբրև «չոգնամածան» ձեռնար-

կի, երախտագիտական զգացումներով է լցնում մեզ՝ նոր սերնդիս, դեպի ս. Էջմիածնի միաբանությունը և մանավանդ դեպի ժամանակի երաժշտագետ Նիկողայոս Ս. Թաշճյանը, որը ծանր, պատասխանատու, բայց պատվաբեր մի աշխատանք գլխավորեց Մայր Աթոռում Գևորգ Դ երաժիշտ կաթողիկոսի անմիջական հսկողության ներքո, գլուխ բերելով այն ծավալուն ձայնագրյալ բազմահագար գործերը, որոնցից են՝

ա. Ձայնագրեալ շարական հոգևոր երգոց տուրք եւ ողղափառ առաքելական եկեղեցւոյս Հայաստանեայց, Վաղարշապատ, 1875.

բ. Երգք ձայնագրեալք ի ժամագրոց, Վաղարշապատ, 1877.

գ. Ձայնագրեալ երգք ս. պատարագի, Վաղարշապատ, 1878.

դ. Ձայնագրեալ քաղուածք օրհնութեանց, Վաղարշապատ, 1882:

Մայր Աթոռի տպարանից լույս են տեսել նաև մեծ ու փոքր ձայնագրված այլ մատյաններ ևս, որոնք օգտագործում ենք մեր եկեղեցական պաշտամունքները կատարելիս:

Ինչպես Էջմիածնում Ն. Թաշճյանի գործը Արևելյան Հայաստանի հոգևոր եղանակների փրկության և գրառման գործում նա-

խախմանական դեր կատարեց, այնպես էլ Պոլսում՝ պոլսական եղանակների համար Եղիա Տնտեսյանի, Կալկաթայում՝ Պարսկաստանի և Նոր Զուղայի եղանակների համար Էմի Աբգարի, և վերջերս Վենետիկում՝ հանգուցյալ Ռ. Ղևոնդ Տալանի ձայնագրությունները: Այս աշխատությունները գործնական ճշանակությունից բացի ունեն մի այլ կարևոր արժեք ևս: Դա այն է, որ սույն կարեվոր գրառումները ցույց են տալիս այդ եղանակների կրած ազդեցությունը տվյալ միջավայրից: Թեև դժվար է ասել, թե այս բոլոր ձայնագրությունների մեջ որոնք են ավելի հարազատը մեր ավանդական եղանակներին, եղանակներ, որոնք արձանագրված են մեր բազմահարյուր ձեռագիր «մանրամուկներ»-ների մեջ՝ գրված մեր բազում վանքերում: Բայց մի փաստ պարզ է, որ Կոմիտաս վարդապետը իր հոգևոր եղանակները մշակելիս դիմել է Ն. Թաշճյանի ձայնագրություններին: Դա էլ ինքնին վստահություն է ներշնչում մեզ ասելու, որ մեր ավանդական եղանակներին ամենամոտը Ն. Թաշճյանի՝ Էջմիածնում գրի առած ձայնագրություններն են:

Այնուամենայնիվ հարցը մնում է վիճելի:

Այս անստույգ իրավիճակի մեջ մեզ համար առավել կարևոր ճշանակություն ունեն վերոհիշյալ ձայնագրություններից առանձին գրի առնված «Էջմիածնի եղանակ» կոչված այն երգերը, որոնք գտնվում են Խրիմյանի կաթողիկոսության շրջանին Էջմիածնում հայկական ձայնահիշերով լույս տեսած գրքերից մեկում, որը կոչվում է «Երեկոյեան ստեղիք մեծի պահոց եւ այլ եկեղեցական

հոգևոր երգք», ի Վաղարշապատ, Տպարան Մայր Աթոռոյ Սրբոյ Էջմիածնի, 1899»:

Դրանք հետևյալներն են՝

ա. Համբարձի կիրակնամտից, Սուրբ եւ Տէր (էջ 19).

բ. Ի Քէն հայցեմք (էջ 23).

գ. Արի Տէր (երկու տարբերակներ) (էջ 31).

դ. Մանասպարհ եւ ճշմարտություն (էջ 32):

Էջմիածնի վանքին հատուկ այս եղանակների վերածումը հայկականից եվրոպական ձայնահիշերի, հնարավորություն է տալիս վերակենդանացնելու այդ եղանակները ոչ միայն Մայր Աթոռում, այլև մեր բոլոր եկեղեցիներում, որովհետև մանասպարհ այսօր անհրաժեշտ է նկատվում վերանորոգել մեր եկեղեցու ժամերգությունների նկարագիրը ոչ թե ներմուծելով նրա մեջ մեզ համար ոչ հարազատ եղանակներ, այլ անաղարտ պահպանելով հայկական նկարագիր ունեցող երգերը, ինչպիսիք են մեր ներկայացրած մտուշները:

Հավատքով ենք գրում այս տողերը, որովհետև համոզված ենք, որ որքան վստահությամբ դիմենք մեր ժողովրդի հնագույն ստեղծագործությանը և հայտնաբերենք նրա հարազատ ժառանգությունը, այնքան ավելի պիտի գտնենք այն ազգային մնայուն արժեքները, որոնք երբեք չեն կարող հնանալ, ինչպես չեն հնանում Բախի, Բեթհովենի և Կոմիտասի թողած ստեղծագործական ժառանգությունը:

ԱՐՄԵՆ Ծ. ՎՐԴ. ԲԵՐԲԵՐՅԱՆ

ՀԱՄԱՐՈՒՄԻ ԿԻՐԱԿՆԱՄՏԻՅ (Է. Զ. Մ. Բ. Մ. Ի. Ն.)

Չափաւոր ԱԿ.

Համ - բա ր - ծի զաչ ս իմ ի լե - ռի
 Ես ուս - տի ե - կես - ցէ ինձ օգ - նու թիւ ց
 Սուրբ ես Տէ - ր զօ - լու - թեանց որ բնա - կեալդ ես
 ի յե ր կիցս և բա - ռե բա - ճի ս
 ի սրբ - բո ց թո ց

Վերջաւորութիւն

Ի ՏՕՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅ (Է. Զ. Մ. Բ. Մ. Ի. Ն.)

Ծանր, չափաւոր ԱԶ, Հմբ.

Ի Բէն հայ ցե մը ք բա - զուս
 ո - ղորմ ի ծե - ողն սրբ - բոց
 բոց ա - ռա - թե - լոց իւր - նա - յեա
 Տէ ր ի յան ծի - նը ս մե - ր

ԱՐԻ՛, ՏԷՐ (ԵԶՄԻԱԾՆԻ ԵՂԱՆԱԿ)

Ծանր ԱԿ.

Ա - րի Տե ր օ գ նեա
մեզ և փը ր կեա ը գ
մեզ վասն ա ն ու ա ն քո
Ա - րի և մի մեր - ժե ր ըս մեզ
ի ս պա ո վասն
ա ն ուա ն քո.

Զափառուր ԱԿ.

Ա րի Տե ր օ գ նեա
մեզ ե ւ փը ր - կեա ը
գ մեզ վա - սըն ա ի - ու ն քո.

Ա - րի և մի մե ր - ժեռ ըզ - մեզ

ի ս պա ո

վա - սըն ա ր - ուա ց քո.

ՃԱՆԱԳԱՐՆ ԵՎ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ
(ԵԶՄԱՐՏՆԻ ԵՂԱՆԱԿ)

Ծանր դպ.

ճա - ցա - պա - րն ե և ցը

- 2 մա ր տու - քիւն

և կեա ցք քրի ս

տո ս ա - ռա ջ - ցո ր -

դեա հոգ - ւո ց մե - քո

9 յերկրե եւա - ցե Լ

յե ր - կի - ցըս.

Մանր

Դուռը Ե Կե - Եաց

մը - տի 9 Հի - սու ս

Չսփառը

մո յծ և ըզ մե 9 առ Հա յր քո և

Հո - 9ի եր - 9ե Լ մի շտ ը 9 փա - ուս:

